

почали активно розвиватися дослідження в плані порівняльної філософії та класичної рецепції. Водночас, щодо філософського перекладу античної спадщини, то ще багато що належить зробити.

Література:

1. Туренко В. Classical Reception Studies: від філософських текстів до практики, *Філософська думка*, (2), с. 37–45.
2. Long Qihan. Comparison between Ancient Greek and Chinese Philosophy on Politics, *Proceedings of the 2018 3rd International Conference on Modern Management, Education Technology, and Social Science (MMETSS 2018) Series Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2018. URL: <https://doi.org/10.2991/mmetss-18.2018.89>.
3. Wang Shiqi. A Study on the Chinese Research of Plato's Philosophy of Language, *Proceedings of the 2021 4th International Conference on Humanities Education and Social Sciences (ICHESS 2021) Series Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2021, URL: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211220.054>.
4. Mao Zedong. *Mao Zedong xuanji*. Vol. 3. Beijing: Remin chubanshe, 1969. (In Chinese).

УДК 24-24

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-87>

Філь Ю. С.

ORCID: 0000-0001-9902-6101

кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник відділу
Азіатсько-Тихоокеанського регіону
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

ІДЕЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ, А ТАКОЖ МИРСЬКЕ ТА ДУХОВНЕ ПРАВОСУДДЯ У БУДДИЗМІ НА ПРИКЛАДІ «АНГУЛІМАЛА СУТТИ»

Ключові слова: буддизм, палійський канон, Ангулімала сутта, Будда, карма.

Про ідею справедливості, а також взаємодії мирського та духовного правосуддя у буддизмі промовисто свідчить тексти Палійського канону, зокрема «Ангулімала сутта» (Сутта пітака, Маджіхіма нікаія), який

розповідає про події з життя Будди Шак'ямуні, коли той проповідував в околицях міста Шравасті. У сутті сказано, що пастухи, лісники, збирачі хмизу і просто жителі навколишніх сіл попереджали Будду про те, що в лісі діє жорстокий злочинець-вбивця Ангулімала, ім'я якого із санскриту буквально означає «вервечка з пальців» (Anguli – палець; mala – вервечка, гірлянда). Та Будда не злякався й попри попередження, пішов медитувати в ліс. Своє ім'я вбивця отримав за те, що не просто вбивав невинних людей, а чекав, поки грифи не об'їдять їхню плоть й не залишаться самі пальці, які він збирав для своєї нашийної прикраси. Власне, сама сутта про нього говорить так: «Брутальний, з кров'ю на руках, відданий вбивствам і тортурам, той, хто не має жодного співчуття до живих істот. Він перетворює села на їхню відсутність, він перетворює міста на їхню відсутність, заселені околиці на незаселені околиці» [1]. Ангулімала втішився, що жертва сама йде до його рук, а тому, взявши зброю, почав бігти за Просвітленим. Та Будда вчинив подвиг такої психічної сили, що як би вбивця не пришвидшувався, він не міг наздогнати його. «Хіба це не диво!» – подумав Ангулімала. – «У своєму житті я доганяв слона, коня, оленя, колісницю, а зараз монаха не можу наздогнати, який йде повільним споглядальним кроком». Тоді він став і почав кричати: «Зупинись, монаше!», на що йому Будда відповів: «Я вже зупинився, Ангулімало, це ти зупинись», маючи на увазі, щоб той спинився чинити насилля над живими істотами. Ангулімала, подивувавшись небаченій духовній силі Будди, й будучи переконаним чудом, вчиненим Просвітленим, змінив особистість – відрікся від наружи над живим і став бгікку, монахом. Таким є загальний зміст сутти, а в деталях розкривається питання понесення покарання за заподіяну шкоду, яке розкривається на двох рівнях – духовному і світському.

З точки зору сучасного цивільного права Ангулімала мав би понести покарання за свої злочини незалежно від того, змінився він, чи ні. У сутті з'являється представник світської влади, кшатрій – раджа Пасенаді, правитель Кошали, який приїхав спеціально до монастиря Анатхапіндіки, де Будда перебував разом з Ангулімалою, щоб вбити злочинця. Будда запитав у короля, що б той зробив, якби побачив Ангулімалу з поголеною головою в монашому одязі, аскетичного, такого, що їсть раз на день і відмовився від дому заради життя мандрівного монаха. Пасенаді відповів, що вклонився би тоді колишньому злочинцеві, запропонував йому їжу, ліки й місце присісти. А коли, власне, побачив Ангулімалу саме таким, яким його описав Будда, то не відступив від свого слова. У результаті з точки зору кшатрійського права актуальність покарання Ангулімали втратила сенс відповідно до обставин, що змінилися. Відповідно до сутти світський закон Кошали карає лише актуальних злочинців, які в цей момент загрожують іншим, а не тих, хто був загрозою в минулому.

Та безкарним Ангулімала не залишився, його покарання відбулося в іншому вимірі – духовному. Покаяного злочинця не судили відповідно до мирського закону, але закон карми, згідно з буддизмом, є неунікненним.

Сутта оповідає, що одного дня Ангулімала, взявши патру, пішов у Шравасті просити милостиню. Дорогою різні люди кидали в нього грудки землі й каміння. Хтось влучив йому в тіло, хтось попав прямо в голову. До монастиря Ангулімала повернувся з розбитою головою, з якої стікала кров, з розірваною на шмаття робою. Його патра розлетілася на друзки. Будда здалеку зауважив учня і сказав йому: «Терпи, брагмане! Терпи! Це – плід карми, яка б палила тебе багато сотень тисяч років у пеклі, а тепер можеш відчутти її в такому вигляді» [1].

Тож, ідея правосуддя у буддизмі набуває найперше духовного виміру. Сутта демонструє цілковиту другорядність мирського закону перед законом карми й абсолютну неунікненність плодів діяльності, яка не потребує жодних каральних заходів у світському вимірі. Сфера реалізації справедливості також найперше духовна. Кшатрійське право їй цілковито підпорядковане. Сутта не лише показує, у яких стосунках між собою мирський і духовний закон, а й маніфестує беззаперечну наявність справедливості, яка обов'язково реалізується в духовному вимірі, навіть якщо її реалізація не помітна в мирському. Справедливість у буддизмі не просто абстрактна, вона має свою міру й враховує обставини – так кармінне покарання Ангулімали враховувало не лише його численні злочини, а й акт покаяння, відречення від злочинного жорстокого життя.

Література:

1. Bhikkhu Th. Angulimala Sutta: About Angulimala (translated from the Pali). URL: <https://www.accesstoinight.org/ati/tipitaka/mn/mn.086.than.html> (дата звернення 10. 10. 2022).